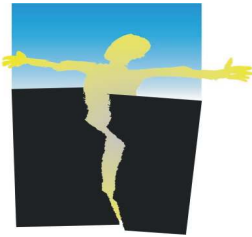

HELSINKI Bulletin

Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji

Rige od Fere 20, 11000 Beograd, Srbija
tel./fax +381 11 30 32 408; e-mailoffice@helsinki.org.rs;
www.helsinki.org.rs

Br. 33 • Jul 2009.

PROEVROPSKI BLOK U PROCEPU

Globalna kriza je na svojevrsan način otrežnjujuće delovala na ceo svet, donekle i na Srbiju. Prvenstveno zbog toga što je ogolila ekonomsku situaciju u zemlji koja je dramatična. Skromne tranzicione potencijale Srbija, osim toga, još uvek troši na iluziju da su aspiracije prema Bosni i Hercegovini (BiH) još uvek ostvarive. U opštem svetskom metežu i prestojavanju, Srbija može da računa samo na pomoć iz EU i SAD. Pogotovo što postoje snažne ekonomske veze između EU i Srbije. Takođe, EU Srbiju kanališe prema reformama koje treba dugoročno da ojačaju srpsku privredu i učine je konkurentnom. To je shvatila i vladajuća koalicija koja u novonastalim okolnostima naginje prema EU, ali je konzervativni blok i dalje snažno blokira. Naime, tempo integrisanja u EU zavisi od tempa unutrašnjih reformi.

Vladajuća proevropska koalicija i sam predsednik Boris Tadić nalaze se u ozbiljnom procepu između obnovljenog američkog angažmana i nasušne potrebe zemlje da se što pre priključi evropskim integracijama sa jedne strane, i konzervativne opozicije koja čini sve da zaustavi Srbiju na evropskom putu i još više je veže za Rusiju, s druge strane. Naime, međunarodna kriza se nadovezuje na unutrašnju i pomiče predsednika Tadića prema EU možda više nego što je on ikada do sada politički bio spreman da se opredeli. Otvoreno je pitanje koliko će biti spreman i u mogućnosti da proevropsku poziciju i realizuje.

Eho posete Džozefa Bajdena

Majska poseta potpredsednika SAD Džozefa Bajdena regionu ima dalekosežne posledice, što se vidi i po dinamici koja je usledila posle nje u BiH, na Kosovu i u samoj Srbiji. Prvenstveno to važi za BiH, jer ona je ključ stabilizacije Balkana.

DŽOZEF BAJDEN

Visoki predstavnik Valentin Incko dobio je američku podršku samo uz uslov da se koristi bosnkim ovlašćenjima, što je ubrzo nakon Bajdenove posete i usledilo. Visoki predstavnik je, naime, poništio zaključke Skupštine Republike Srpske (RS) koji su imali za cilj pokretanje postupka revizije „neustavno oduzetih nadležnosti s entiteta na nivo BiH kroz izmjene, dopune i ukidanje zakona donesenih po tom osnovu". Takođe, sa govornice Saveta bezbednosti UN visoki predstavnik je poručio političarima u RS da neće tolerisati njihove napade na legitimitet državnih institucija. A u pismu upućenom najvišim funkcionerima Republike Srpske ukazao

je da neke od nadležnosti koje se pominju obuhvataju nadležnosti koje su izričito nabrojane u Ustavu kao nadležnosti koje pripadaju BiH.

BORIS TADIĆ I MILORAD DODIK

Nenajavljena poseta predsednika Srbije Borisa Tadića Banja Luci odmah nakon što su poništeni zaključci Skupštine RS doživljena je u Sarajevu kao diplomatski incident i otvorena diskreditacija institucije Predsedništva BiH, kao i kršenje diplomatskih i dobrosusedskih odnosa. Međutim, Tadić je, po svojim prilici, išao i sa namerom da smiri tenzije u RS. To se svakako može smatrati posledicom ofanzivnije politike američke administracije koju Tadić uvažava. Da je tako, može se zaključiti i po oštrim reakcijama srpske opozicije i njima bliskih medija, kao i reakcija premijera Milorada Dodika, da ga "niko neće smiriti". Nekontrolisani izliv besa premijera Republike Srpske na sastanku Upravnog odbora Veća za implementaciju mira (PIC), na kojem je, između ostalog, optužio zamenika visokog predstavnika Rafija Gregorijana (Raffi Gregorian) da mu "podmeće"¹, je takodje ilustracija da je američka administracija počela ozbiljno da se bavi Bosnom i Hercegovinom. Osim toga, delegacija od 11 kongresmena boravila je u BiH i poručila da SAD žele novi ustav u BiH kojim bi se onemogućilo da „Srbi blokiraju zakone“.

¹ *Avaz*, 1. juli.2009.

Reakcije u Srbiji

Iako na malom uzorku, lokalni izbori početkom juna u tri opštine u Srbiji, dve beogradske i jedne u unutrašnjosti (Voždovac, Zemun, Kosijerić) kristalisali su ambiciju konzervativnog bloka da se politički jasnije konstituiše i profiliše. Okupljen oko dva najistaknutija predstavnika, Srpske napredne stranke (SNS) Tomislava Nikolića i Demokratske stranke Srbije (DSS) Vojislava Koštunice, ovaj blok će u narednom periodu transparentnije nego do sada držati pod pritiskom vladajuću koaliciju i prvenstveno, Demokratsku stranku (DS) Borisa Tadića.

Koalicioni savez između SNS i DSS zaključen nakon izbora u tri opštine, ima ambiciju da iznudi vanredne parlamentarne izbore. Savez se temelji na pet principa: raspisivanje vanrednih izbora, referendum o ulasku u NATO, nacionalno i ekonomski odgovorna vlada, dosledna politika po pitanju Kosova, protivljenje većoj autonomiji Vojvodine.²

Pet principa novog koalicionog saveza kreirano je u Demokratskoj stranci Srbije, mada su ti stavovi nesumnjivo bliski i naprednjacima Tomislava Nikolića. Nakon ubedljivog poraza na vanrednim parlamentarnim izborima u maju 2008. godine, koje je sam raspisao, Vojislav Koštunica sada kao lider opozicije protiv aktuelne vlasti³. U suštini, to je njegova politička reinkarnacija sa ciljem da on ponovo dodje na vlast. To takodje, upućuje na zaključak da konzervativni krug srpske elite i dalje Koštunicu smatra svojim najjačim političkim kandidatom.

Vojislav Koštunica je poslednjih meseci sve aktivniji u osporavanju proevropske opcije. Svojevrsni test za to je Statut Vojvodine, odnosno pitanje unutrašnje organizacije Srbije i njene decentralizacije. DSS je tim povodom usvojila i Deklaraciju u kojoj stoji da se "Demokratska stranka Srbije najodlučnije suprotstavlja svim pokušajima da se putem zloupotrebe autonomije pokrajine Vojvodine Srbija federalizuje ili stvore pretpostavke za secesiju Vojvodine".⁴

² Prema *Danasu*, 25. juni 2009.

³ *Blic*, 25. juni 2009.

⁴ *Isto*

Osim toga, Koštunica se oštro suprotstavlja NATO članstvu. On traži referendum o (ne)pristupanju Alijansi i to što pre. Takodje otvoreno podržava podelu BiH i Kosova.

VOJISLAV KOŠTUNICA (DRUGI S LEVA)

Kada je reč o Kosovu, DSS se ponovo aktivirala u srpskim enklavama i otvoreno opstruira oprezne korake koje vlasti u Beogradu čine u nastojanju da doprinesu stabilizaciji Kosova. Krajem juna obnovljeni su organizovani protesti građana srpske nacionalnosti na severu Kosova protiv EULEX (zbog uspostavljanja carine na graničnim prelazima). Prema dostupnim informacijama⁵, iza tih protesta stoji DSS, od kojih se ograđuje i ministar za Kosovo i Metohiju u Vladi Srbije Goran Bogdanović i lokalni funkcioneri Demokratske stranke. Aktivni povratak DSS na Kosovo ima za cilj obeshrabrivanje Srba da učestvuju na lokalnim izborima na Kosovu, zakazanim za 15. novembar. To pokazuje i incident kamenovanja automobila sa srpskim ministrima koji su putovali na vidovdansku proslavu u Gračanicu. Njih su kamenovali pripadnici desničarske organizacije Srpski narodni pokret 1389 (bliski DSS), iz Beograda⁶ i lokalne srpske vlasti na Kosovu.⁷

Kabinet predsednika Borisa Tadića se nakon proslave Vidovdana po prvi put oglasio povodom eventualnog učešća kosovskih Srba na izborima saopštenjem u kojem stoji da ne postoje uslovi da Srbija pozove

⁵ Razgovor predstavnika Helsinškog odbora za ljudska prava u Srbiji na terenu.

⁶ *Politika*, 28. juni, 2009.

⁷ Oliver Ivanović, državni sekretar u Ministarstvu za Kosovo i Metohiju u Vestima B92, 30. juna 2009.

svoje sunarodnike na izbore.⁸ I vlada se u medjuvremenu izjasnila protiv učešća Srba na izborima sa istim argumenitima. Medjutim, pojedini predstavnici Srba očekuju takav stav i od Vlade Srbije, drugi pak smatraju da bi učešće na izborima moglo da koristi Srbima na Kosovu, što smatraju i neki od istaknutijih Srba na Kosovu⁹.

Pritisak protiv NATO

Približavanje Srbije i zapadnih saveznika na vojnom planu najviše brine Vojislava Koštunicu i konzervativni blok, zato što je „vojna saradnja jedna od osnovnih i najboljih saradnji između Srbije i SAD“. U saopštenju Ministarstva odbrane nakon razgovora potpredsednika Bajdena i ministra odbrane Dragana Šutanovca u Beogradu navodi se da Vojska Srbije u saradnji sa SAD i njenim saveznicima, može predstavljati ključni faktor stabilnosti na Balkanu¹⁰. Osim što je Ministarstvo odbrane intenziviralo saradnju sa zapadnim partnerima, Srbija učestvuje i u tri međunarodne vojne misije, a u Beogradu je nedavno održana i Treća konferencija načelnika generalštabova balkanskih zemalja (Turska, Albanija, Bugarska, BiH, Crna Gora, Rumunija, Grčka i Srbija).

ALEKSANDAR KONUZIN (LEVO)

Anti-NATO blok ima i podršku Rusije. Ruski ambasador u Beogradu Asleksandar Konuzin ide tako daleko da javno tvrdi da u Vladi Srbije postoje protivnici razvoja rusko-srpskih odnosa, imajući na umu upravo one koji odlučno zastupaju evroatlantsku opciju (Dinkić, Pajić, Čanak). Njih indirektno optužuje za opstrukciju ruskih investitora na srpskom tržištu. S tim u vezi poručuje

⁸ www.b92.net, 1. juli 2009.

⁹ *Blic*, 25. juni 2009.

¹⁰ *Obrana*, 1. juni 2009.

“da postoji opasnost da ruski investitori izgube poverenje u ovdašnje tržište, s obzirom da se u Srbiji ne kupuju proizvodi preduzeća u koji je ušao ruski kapital”.¹¹

Rusija, osim toga, politički koristi činjenicu da je Srbija u finasijskoj krizi. Srbija je zatražila finasijsku pomoć od Moskve, što je prema rečima ruskog ambasadora Konuzina “u razmatranju”. Ta pomoć od milijardu eura, bi delimično (200 miliona) išla u budžet, a većim delom (po 400 miliona evra) za izgradnju metroa i infrastrukturne projekte. Ta ruska ponuda je neobična utoliko što se zna, kako kaže Dušan Janjić, da Rusi nikom nisu punili budžet.¹² Osim toga, ruski ambasador je najavio i proširenje Sporazuma o slobodnoj trgovini Srbije i Rusije, iako je nedavno upozoravao da će prijemom Srbije u EU prestati da važi Sporazum o slobodnoj trgovini između Srbije i Rusije.¹³ U to vreme *Večernje novosti* su ocenile da je osnovna misija posete potpredsednika SAD Džozefa Bajdena Balkanu “pokušaj da bude ometen ozbiljniji angažman Rusije na Balkanu, prvenstveno u Srbiji”.¹⁴

Takodje, ministar MUP Ivica Dačić je na inicijativu Jurija Lužkova, gradonačelnika Moskve, bio u poseti Moskvi gde je održano Drugo zasedanje Rusko-srpskog bizinisa dijaloga, čiji je cilj obnavljanje starih poslovnih veza. Direktor Moskovske banke je rekao da je „ruska privreda veoma zainteresovana za investiranje u Srbiji“ i kao najzanimljivije oblasti naveo energetiku, infrastrukturu i bankarski sektor.

Rusija već sada, preko NIS ucenjuje srbijansku privredu. Naime, još nisu raščišćeni finasijski odnosi između novog vlasnika i države Srbije oko stvarne vrednosti NIS. Bez obzira na to, jasno je da je Rusija preko NIS ozbiljno ušla u srpsku privredu i da preko najnovijih inicijativa nastoji da to prisustvo produbi. To takodje važi i za Republiku Srpsku gde je ruski partner kupio rafineriju u Bosanskom Brodu. U tome značajnu ulogu imaju i

biznismeni poput Nenada Popovića i Branislava Grujića koji operativno u Srbiji zastupaju ruski interes.

Opozicija i konzervativni blok su se aktivirali upravo oslanjajući se na Rusiju, koja Vojislava Koštunicu smatra pouzdanijim partnerom u odnosu na Borisa Tadića. Predsednik Tadić u poredjenju sa njim deluje suviše „prozapadno“, a to važi i za druge stranke u vladajućoj koaliciji. Unutar DS Bojan Pajtić i Dragan Šutanovac su otvoreni zagovornici evropske opcije, a uz njih su i koalicioni partneri G17 plus, LSV (Nenad Čanak), SDP (Rasim Ljajić) i SVM (Ištvan Pastor).

Predsednik Boris Tadić i proevropska vlada će narednih meseci biti pod jakim pritiskom konzervativnog bloka, koji se polako konsoliduje nakon lokalnih izbora i uz veliku podršku Rusije. Oni će koristiti ekonomske i socijalne teškoće koje će se prema svim prognozama radikalizovati ove jeseni. Njihov cilj je razbijanje koalicione vlade i pravljenje velike koalicije DS sa SNS i DSS. Zato su proevropski orijentirani političari iz koalicije (Nenad Čanak, Bojan Pajtić i Ištvan Pastor) konstantno izloženi medijskom linču (kroz *Kurur* i *Pravdu* posebno).

Upravo zbog toga je važan opstanak proevropske vlade da bi se Srbija što više stabilizovala u orijentaciji na evroatlantske integracije. U tome je podržavaju i neke manje partije, pre svega LDP, koja takodje može da odigra važnu ulogu u proevropskom profilisanju Srbije. Zbog toga je permanentno na udaru konzervativnih krugova, a u poslednje vreme čak i nekih alternativnih medija. Isto tako je važno da Socijalistička partija Srbije (SPS) kao modernija narodnjačka opcija preuzme biračko telo SNS i DSS, jer bi uz očigledno administrativno iskustvo pomogla DS u procesu tranzicije.

¹¹ www.B92..net , 25. juni 2009.

¹² *Pravda*, 27-28, juni 2009.

¹³ www.b92.net, 11. april 2009.

¹⁴ <http://www.novosti.rs/code/navigate.php?Id=11&status=jedna&vest=145803>